

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om införande av lagen om värdeandelssystemet samt den lagstiftning som har samband med den och vissa lagar i anslutning till den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Riksdagen godkände år 1990 lagstiftningen om värdeandelssystemet. Lagstiftningen gör det möjligt att övergå till ett system utan fysiska värdepapper. Aktiebrev, masskuldebrev och andra dylika värdepapper ersätts efter övergången med noteringar på värdeandelskonton som förs på data.

I fråga om varje lag har det stadgats att införandet av den sker genom lag. Detta arrangemang har ansetts nödvändigt med tanke på att den antagna lagstiftningen endast utgör den rättsliga ramen för systemet. För att systemet skall kunna tas i bruk krävs såväl teknisk som organisatorisk beredskap. Beredskapen har inte kunnat utvecklas förrän den rättsliga grunden för värdeandelssystemet har blivit klar.

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om införande av lagen om värdeandelssystemet samt den lagstiftning som har samband med

den, enligt vilken lagstiftningen om värdeandelssystemet skall träda i kraft den 1 augusti 1991. Samtidigt föreslås det att vissa omständigheter i anslutning till ikraftträdandet regleras, i synnerhet åtgärderna i samband med att den offentligrättsliga värdeandelsföreningen bildas. Dessutom föreslås det att stadganden om de frågor om tillsynen över systemet fogas till lagstiftningen som inte av lagstiftningstekniska skäl kunde stiftas av 1990 års riksdag. Det föreslås att nya stadganden i anslutning till frågor om tillsynen förs in i lagen om värdeandelssystemet och i lagen om bankinspektionen. Vidare föreslås att ett stadgande om vilket belopp beslut om koncession för värdeandelsregister skall beläggas med förs in i lagen angående stämpelskatt.

Det är viktigt att lagarna träder i kraft så snart som möjligt för att systemet skall kunna tas i bruk.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Propositionens samhälleliga betydelse

1.1. Mål

I regeringens proposition med förslag till lag om värdeandelssystemet och till lagstiftning som har samband med den (reg.prop. 104/1990 rd.) konstaterades att avsikten var att det stiftas en särskild lag om införandet av de föreslagna stadgandena. Samtidigt meddelades att avsikten är att propositionen om ikraftträ-

delslagen skall överlämnas så snart som möjligt med beaktande av de viktigaste funktionella frågor som skall avgöras under planeringen av den datateknik som krävs för värdeandelssystemet. I propositionen nämndes dessutom att avsikten var att propositioner om ändringar på grund av värdeandelssystemet i lagen om bankinspektionen och lagen angående stämpelskatt överlämnas samtidigt.

Riksdagen förutsatte i sitt svar på propositionen att regeringen ser till att konkurrensneutraliteten inte kränks av att värdeandelsregister

förs. Dessutom förutsatte riksdagen att de stadganden om bankinspektionen som är nödvändiga för att organisera tillsynen ändamålsenligt utfärdas i god tid innan systemet tas i bruk.

Syftet med lagstiftningen i denna proposition är att införa lagstiftningen om värdeandelssystemet kompletterad med de synpunkter som ingick i riksdagens svar. Regeringen anser att de förutsättningar som nämns i propositionen för att införa lagstiftningen finns.

När propositionen överlämnades sågs en bristande teknisk och organisatorisk beredskap hos de framtida registeransvariga, det andelslag som sköter aktiecentralregistret samt den förening som skall bereda införandet av systemet som ett hinder för ett sedvanligt förfarande vid ikraftträdandet. Den antagna lagstiftningen har planerligt gjort det möjligt att höja den beredskap som krävs för att systemet skall kunna tas i bruk så att det närmast är bristen på stadganden i anslutning till införandet som är ett hinder för vidareutvecklingen. Detta regelverk är beroende av lagstiftningen om ikraftträdandet i många olika hänseenden.

Å ena sidan behövs det lagstiftning för att den detaljerade reglering av systemet som står på lägre nivå än lag skall kunna ske på ett sätt som binder parterna. Detta kräver att såväl den övervakande myndighetens, dvs. bankinspektionens ställning vid tillsynen över systemet definieras som att den offentligrättsliga föreningen bildas. Å andra sidan behövs det lagstiftning för att reglera systemets inledningskede på ett sätt som beaktar de lösningar som hittills har godtagits i planeringen.

1.2. Medel

Den föreslagna lagen om införande av lagen om värdeandelssystemet samt den lagstiftning som har samband med den, nedan ikraftträdelaselagen, omfattar fem i sak olika helheter. I 1 § räknas de lagar upp som enligt den nyligen stadfästa lagen skall införas genom lag. I förslagets två följande paragrafer regleras åtgärderna för att bilda den offentligrättsliga värdeandelsföreningen. Föreningens medlemmar består enligt lagen om värdeandelssystemet av det andelslag som sköter aktiecentralregistret och de övriga registeransvariga. Dessa kan dock inte beviljas koncession utan föreningens medverkan. Därför föreslås det att föreningens

befogenheter skall anförtros en tillfällig förvaltningsnämnd till dess föreningens konstituerande möte har hållits. Bildandet av den offentligrättsliga föreningen skall ske genom att förvaltningsnämnden omvandlas till en värdeandelsförening. Den tredje helheten avser reglering i lag av förutsättningarna för hur noteringar skall göras. Huvudprincipen är då att hela den omgivning där noteringar görs skall vara i funktion och stå under myndigheternas tillsyn. Eftersom det krävs tilläggsreglering för att de lagreglerade kommissionskontona skall kunna tas i bruk på ett förnuftigt och säkert sätt, föreslås som en fjärde helhet att det stadgas att kommissionskonton endast får användas i begränsad utsträckning till dess närmare stadganden om deras användning har utfärdats. Det är därmed fråga om att i viss begränsad mån ställa införandet av lagen på framtiden. För det femte föreslås ett förtydligande stadgande för övergångsskedet om noteringars inverkan på panträtter, utmätning och säkerhetsåtgärder.

Stadganden om tillsyn finns förutom i ikraftträdelaselagen i synnerhet i lagen om ändring av lagen om värdeandelssystemet. Genom ändringen fogas till denna lag stadganden som förtydligar arbetsfördelningen mellan värdeandelsföreningen och bankinspektionen när det gäller tillsynen över att systemet fungerar och är tillförlitligt.

Lagen om bankinspektionen bör ändras så att värdeandelsföreningen, det andelslag som sköter aktiecentralregistret och de övriga registeransvariga, förutom finska staten och Finlands Bank, blir föremål för bankinspektionens tillsyn. Bankinspektionen har då till sitt förfogande alla de medel för att utöva tillsyn och ingripa i olägenheter som den utnyttjar i sin övriga tillsynsverksamhet. Denna ändring kunde av lagtekniska skäl inte göras i det första skedet av lagstiftningen, eftersom lagen i fråga då behandlades av riksdagen.

Den föreslagna ikraftträdelaselagstiftningen är den minimilagstiftning som för tillfället behövs. Trots att det redan nu kan skönjas ett behov att till vissa delar vidareutveckla regleringen, t.ex. den reglering av användningen av kommissionskonton som nämndes, är det är synnerligen viktigt att införa det komplex av grundläggande bestämmelser som gör det möjligt att stegvis införa systemet och vidareutveckla det genom att följa det organisationschema som finns i lagen.

2. Nuläget och ärendets beredning

2.1. Nuläget

Införandet av värdeandelssystemet kräver att det finns en lagstiftningsmässig, teknisk och organisatorisk beredskap att övergå till papperslös omsättning och registrering av värdepapper. Eftersom syftet med denna proposition är att se till att lagstiftningen är sådan att systemet kan införas, kommer den följande framställningen att koncentreras närmast kring frågorna om parternas tekniska och organisatoriska beredskap just nu.

I lagstiftningen om värdeandelssystemet har den offentligrättsliga värdeandelsföreningen givits en central ställning. Föreningens uppgift är framför allt att se till att systemet fungerar säkert och effektivt. Dess ställning som central koordinator är betydelsefull. Lagen förutsätter att föreningen fastställer olika slag av regler och förfaranden i anslutning till värdeandelsverksamheten.

Enligt vad som relaterades på s. 24 i propositionen med förslag till lagstiftning om värdeandelar bildade de viktigaste intressegrupperna inom värdeandelssystemet den 31 januari 1990 en ideell förening, Värdeandelsföreningen rf att bereda den lagstadgade föreningens verksamhet samt att medverka till att det papperslösa systemet införs så att den offentligrättsliga värdeandelsföreningen när lagstiftningen träder i kraft kan fullgöra de uppgifter som har ålagts den. Stiftare och medlemmar i föreningen är Andelsbankernas centralförbund r.f., Pankkiiirikkeiden Yhdistys r.y. (Bankirföretagens förening), Finlands Aktiecentralregister Andelslag, Bankföreningen i Finland r.f. och Sparbanksförbundet i Finland r.f. Man har strävat efter att föreningen till sin organisation skall vara så lika den framtida föreningen som möjligt. Det andelslag som i framtiden skall sköta aktiecentralregistret har utsett fyra medlemmar i föreningens styrelse. Fyra medlemmar representerar de framtida kommersiella värdeandelsregistren. Styrelsens ordförande och vice ordförande har varit personer som är oberoende av medlemmarna.

Flera arbetsgrupper har varit verksamma inom ramen för föreningen och de har bl.a. behandlat värdeandelsföreningens uppgifter och lösningar på de praktiska problemen inom systemet. Föreningens styrelse har fattat några skyndsamma beslut som har krävts för plane-

ringen av systemet, t.ex. ett principbeslut om individualiseringssignum. Inom föreningen har utretts vad slags anvisningar och annan normgivning som behövs för systemets verksamhet samt förberetts utkast till stadgar för värdeandelsföreningen. Verksamheten har byggt på antagandet i motiven till propositionen om värdeandelssystemet, dvs. att föreningen genom en ikraftträdelselag utses till tillfällig förvaltningsnämnd och att den när lagen träder i kraft omvandlas till den offentligrättsliga förening som uppfyller lagens krav. Därmed är de av de nuvarande medlemmarna som inte uppfyller lagens krav på medlemskap beredda att utträda ur föreningen när den omvandlas. Föreningen har vid övergången till skedet med förvaltningsnämnd i sin tjänst både personal med juridisk sakkunskap och personal som är förtrogen med automatisk databehandling.

Finlands Aktiecentralregister Andelslag grundades sommaren 1989 av sammanlagt 129 börs- och avtalsmarknadsföretag. Syftet med andelslaget är att så snart som möjligt söka om stadfästelse av stadgarna för att vara verksamt som det andelslag som sköter det aktiecentralregister som lagen kräver. Enligt lagen skall i aktiecentralregistret centralt föras lagstadgade ägarförteckningar dvs. i synnerhet förteckningar över aktieägarna i de aktiebolag som överförts till systemet. Dessutom har andelslaget i lagen förpliktats att föra värdeandelsregister för dem som inte vill utnyttja de kommersiella registrens tjänster. Sedan andelslaget bildades har i andelslaget utförts ett omfattande planerings- och utvecklingsarbete med avsikt att göra det möjligt att ansluta de första aktierna till värdeandelssystemet i maj 1992. För närvarande ser det ut som om den tidtabell andelslaget har gjort upp för sig skulle hålla. Andelslaget har för närvarande personal i sin tjänst som företräder sakkunskap på såväl teknikens som juridikens och förvaltningens område.

Under våren 1991 har vissa bolag berett sig på att ansluta sig till värdeandelssystemet genom att på sina bolagsstämmor fatta de beslut som krävs för detta.

Längst i förberedelserna för övergången till värdeandelssystemet är för närvarande de grupper som är verksamma inom Helsingfors Penningmarknadscentral Ab:s verksamhetsfär. Helsingfors Penningmarknadscentral Ab bildades i juni 1989. Aktieägare är Finlands Bank, statskontoret och de s.k. Helibor-bankerna. Över hälften av aktiestocken ägs av Finlands

Bank. Bolaget är å ena sidan ett clearingbolag och å andra sidan en värdeandelsmiljö för värdepappren, dvs. för penningmarknadsinstrumenten inom dess system. Således överförs i begynnelsekedet endast värdeandelar som grundar sig på skuldebrev till systemet. Avsikten är att bolaget från början av september 1991 blir värdeandelsbaserat.

Också myndigheterna har berett sig på att införa värdeandelssystemet. Finansministeriets ställning inom systemet betonas först när koncessionsansökningarna skall behandlas samt de lagstadgade stadgarna skall fastställas. Bankinspektionen har noggrant följt projekten för att utveckla systemet och har i sin verksamhet förberett sig på en framtida övergång till systemet. Anvisningar för dem som söker koncession för värdeandelsregister har givits redan den 19 april 1991.

De åtgärder som enligt lagen annars krävs av statsmakten hör närmast till förvaltningen. Särskilda uppgifter förutom koncessionsärenden och att fastställa stadgar är att förordna om förvaltningsnämnden, utse ordförande och vice ordförande för styrelsen i den offentlighetsrättsliga värdeandelsföreningen samt att tillsätta rättelsenämnden.

2.2. Ärendets beredning

Justitieministeriet tillsatte i mars 1991 en liten tjänstemannaarbetsgrupp att bereda lagstiftningen för införandet av värdeandelssystemet. I arbetsgruppen var justitieministeriet och finansministeriet representerade. Under beredningen hörde arbetsgruppen representanter för bankinspektionen, Värdeandelsföreningen r.f., Finlands Aktiecentralregister Andelslag, Helsingfors Penningmarknadscentral Ab, Fondkommissionärsföreningen rf. samt Pankkiiriikkeen yhdistys r.y. (Bankirföretagens förening). Arbetsgruppen gjorde sig i sitt arbete förtrogen med den utredning som Värdeandelsföreningen r.f.s arbetsgrupp har utarbetat beträffande frågor i anslutning till införandet av systemet.

3. Propositionens organisatoriska och ekonomiska verkningar

Tillsynen över värdeandelssystemet hör enligt lag till bankinspektionen. Uppgiften är ny

för myndigheten och kräver därför tilläggsresurser. Bankinspektionen uppskattar att den kommer att behöva minst två personer till i sin personal. Vid bankinspektionens värdepappersmarknadsavdelning har den 1 maj 1991 anställts två personer som på heltid koncentrerar sig på övervakningsuppgifter med anknytning till värdeandelssystemet. Det slutliga behovet av tilläggsresurser beror på de tekniska lösningarna i systemet och antalet värdeandelsregister. Dessutom behöver myndigheten den apparatur som är nödvändig för tillsynen. Med stöd av den nu föreslagna ändringen av lagen om bankinspektionen skall kostnaderna för tillsynen emellertid bestridas med avgifter som uppbärs av dem som skall övervakas i direkt relation till tillsynsarbetet. Därför kommer tillsynen inte att belasta staten med några slutliga kostnader.

Nationalekonomiskt kommer övergången till en värdepappersomsättning utan papper avsevärt att minska de kostnader som härrör från hanteringen av aktie- och skuldebrev. I övergångsskedet behövs visserligen en betydande arbetsinsats, som för de bolag som ansluter sig till systemet kan jämföras med utbyte av aktiebrev. Det är dock att notera att ökningen av arbetsbördan är en engångsföreteelse. Efter övergången blir dividendutbetalning och nyteckning mycket billigare än för närvarande. Det har beräknats att kostnaderna för att skapa systemet och för övergångsskedet betalar sig inom några år.

Den föreslagna ändringen i lagen angående stämpelskatt innebär en liten ökning av statens inkomster.

4. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Införandet av värdeandelssystemet är till alla delar ett fortgående projekt som kommer att ta många år i anspråk. Också stadgandena måste kompletteras i takt med att systemet utvecklas. I detta skedet av utvecklingen är det inte möjligt att utfärda alla de stadganden som kommer att behövas i framtiden. En för detaljerad reglering kan styra utvecklingen mot lösningar som inte är ändamålsenliga. Det är viktigt att övergångsskedet följs och att regelkomplexen också på lagnivå utvecklas när

normkomplexet som gäller omsättningen tar form.

Finansministeriet tillsatte hösten 1990 en arbetsgrupp för att bereda lagstiftning om clearingverksamheten. Som noteringssystem har värdeandelssystemet en nära anknytning till de lösningar som kommer att omfattas inom clearingverksamheten. Därför är det uppenbart att bl.a. regleringen av kommissionskonton bör utvecklas i samband med att det lagbaserade clearingsystemet införs för att det papperslösa systemet skall vara till så stor nytta som möjligt. Redan nu har 16 § lagen om värdeandelskonton gett upphov till frågan om den värdepappersförmedlare som mottagaren av en överlåtelse anlitar får notera en mottagen värdeandel på sitt kommissionskonto innan den överförs på köparen. Regeringen anser att stadgandet jämte motiven i propositionen tillräckligt entydigt gör detta möjligt och att det inte i detta skede är motiverat att vidta förtydligande lagstiftningsåtgärder. Däremot anser regeringen att det i samband med lagstiftningen om clearingverksamheten är motiverat att pröva om användningen av kommissionskonton kan utökas på ett sätt som bättre lämpar sig för respektive användningsområde. Kommissionskonton bör kunna användas i en reglerad clearingmiljö också som girokonton separat från en uttrycklig försäljningsavsikt. Dessutom bör också andra marknadsparter än

värdepappersförmedlare, t.ex. staten och Finlands Bank, i framtiden ha en möjlighet att använda kommissionskonton.

Regleringen av värdepappersmarknaden är för närvarande föremål för översyn. Ett betänkande av den värdepappersmarknadskommision som har tillsatts av justitieministeriet kan väntas i slutet av 1991. Den lagstiftning och det normkomplex på lägre nivå som följer av betänkandet kan inverka på förfarandet vid handeln på ett sätt som återspeglar sig också på lagstiftningen om värdeandelssystemet.

Enligt 16 § lagen om värdeandelssystemet är värdeandelsföreningen nationell värdepapperscentral i förhållande till utlandet. Trots att regelsystemet om detta är tänkt att utfärdas på förordningsnivå kan den internationella utvecklingen föranleda ändringar också på lagnivå. Utredningsarbetet pågår och det är ännu för tidigt att reglera detta delområde inom föreningens verksamhet.

Såsom redan konstaterades inleds överföringen av aktier till värdeandelssystemet enligt gällande planer våren 1992. I det skedet omvandlas de fysiska aktiebrev till värdeandelsnoteringar, vilket samtidigt innebär att de aktiebrev som är i omlopp samlas in. Praktiska problem i anslutning till detta utreds. Det är möjligt att stadgandena måste kompletteras för att överföringen av aktier till systemet skall ske ändamålsenligt och säkert.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslagen

1.1. Lag om införande av lagen om värdeandelssystemet samt den lagstiftning som har samband med den

1 §. I 1 § räknas de lagar upp som har samband med värdeandelssystemet och som har stadfästs men vilkas införande har gjorts beroende av en särskild lag. Som tidpunkt för införandet föreslås den 1 augusti 1991. Beroende på tidtabellen för riksdagsbehandlingen kan datumet antingen tidigare- eller senareläggas. Avsikten är dock att lagarna skall träda i kraft så snart som möjligt sedan riksdagen har antagit dem.

2 §. Paragrafen innehåller stadganden om en tillfällig förvaltningsnämnd. Eftersom värdeandelsföreningens medlemmar enligt lag är de registeransvariga som har beviljats koncession och det andelslag som sköter aktiecentralregistret är det nödvändigt att stadga om en tillfällig förvaltningsnämnd som redan innan föreningen bildas och koncessioner beviljas kan utnyttja föreningens befogenheter och bl.a. ge utlåtanden om dem som ansöker om koncession samt ge anvisningar om anslutning till systemet. Enligt paragrafen utfärdar finansministeriet förordnandet.

Avsikten är att Värdeandelsföreningen r.f. får det förordnande som nämns i paragrafen, eftersom föreningen har grundats enkom för

detta ändamål. I lagen nämns föreningen dock inte vid namn, eftersom man vill garantera staten en möjlighet att utse också någon annan sammanslutning till tillfällig förvaltningsnämnd, om den nämnda föreningen av någon anledning inte sköter sina uppgifter på det sätt som lagen kräver. Förordnandet till förvaltningsnämnd ges på ansökan, eftersom det inte finns någon orsak att tvinga en privaträttslig juridisk person till offentligrättsligt ansvar och en obligatorisk omvandling. Av lagrummet framgår att förvaltningsnämnden har samma befogenheter som föreningen. Eftersom den offentligrättsliga värdeandelsföreningen bildas genom att den ideella föreningen omvandlas, är de beslut som har fattats av förvaltningsnämnden utan särskilda stadganden i kraft också efter omvandlingen. Värdeandelsföreningen har naturligtvis senare rätt att ändra och komplettera sina beslut.

I paragrafens 2 mom. räknas förvaltningsnämndens viktigaste uppgifter upp. Förteckningen är inte uttömmande utan förvaltningsnämnden måste vidta alla nödvändiga åtgärder under nämndens verksamhetsperiod. Enligt paragrafens 3 mom. tillämpas på förvaltningsnämnden vad som stadgas om den offentligrättsliga föreningens verksamhet och tillsyn. Eftersom föreningen i det skede då den är en förvaltningsnämnd är en registrerad ideell förening tillämpas föreningslagen samt föreningens stadgar på dess interna verksamhet, även om det stadgas annorlunda om värdeandelsföreningen. I paragrafens 4 mom. ges finansministeriet behörighet att återkalla förordnandet till förvaltningsnämnd, om de åtgärder som har vidtagits för att bilda föreningen inte har utförts så som lagen kräver. Då kan en sammanslutning bildas av staten för att sköta förvaltningsnämndens uppgifter.

3 §. I paragrafen har samlats stadganden om bildandet av värdeandelsföreningen. I dess 1 mom. konstateras att föreningen bildas genom omvandling.

Det föreslagna 2 mom. handlar om det förfarande genom vilket värdeandelsföreningens fullmäktige sammankallas. Förvaltningsnämnden sänder ut kallelsen till det konstituerande mötet. För att mötet skall infalla så att det med tanke på tidpunkten för bildandet och det system som skall tas i bruk skall vara tillräckligt representativt för medlemmarna, har i lagrummet ställts villkor för hur mötet sammankallas. Eftersom hälften av fullmäktige

representerar det andelslag som sköter aktiecentralregistret krävs också att andelslagets bolagsrättsliga stadgar har fastställts. Funktionella regler kan också fastställas senare. Finansministeriet har ålagt att bestämma den tid inom vilken mötet skall sammankallas för att säkerställa att möteskallelsen inte av någon orsak skjuts upp i onödan. Förvaltningsnämndens skyldighet att söka tillstånd för att sammankalla fullmäktige följer den allmänna akt-samhetsprincipen. Som sanktion för brott mot den kan förordnandet till förvaltningsnämnd återkallas.

I paragrafens 3 mom. stadgas om de ärenden fullmäktige skall besluta om under det första mötet. Förteckningen har inte avsetts vara uttömmande och därför kan mötet också besluta om andra ärenden i anslutning till omvandlingen.

I 4 mom. stadgas om tidpunkten för omvandlingen. Det är fråga om universalsuccession enligt lagen. Den ideella föreningen skall på anmälan avföras ur föreningsregistret. På grund av föreningarnas natur har det inte ansetts nödvändigt att särskilt reglera det förfarande som är avsett att skydda borgenärerna. Föreningens skulder övergår på värdeandelsföreningen som tillsammans med medlemmarna svarar för dem på de grunder som anges i lagen.

4 §. I paragrafen stadgas om när det är tillåtet att övergå till noteringssystemet inom värdeandelssystemet. Noteringar får enligt lagrummet göras först när den del av systemet som tas i bruk till alla delar har funktionsberedskap. Därmed kräver lagrummet inte att anvisningarna i anslutning till aktierna skall ha givits innan skuldebrev överförs till systemet. Å andra sidan krävs att de funktioner som är gemensamma för hela systemet, såsom t.ex. rättelsenämnden, är verksamma. För att den konkurrensneutralitet som riksdagen i sitt svar förutsätter skall säkerställas föreslås ett stadgande om att till det system där noteringar görs fogas ett tillräckligt antal värdeandelsregister för att det skall fungera. Detta stadgande gäller såväl de första värdeandelarna som ansluts till systemet som de delar av systemet som tas i bruk senare. Det förutsätts alltså att ett för allmänhetens del tillräckligt antal värdeandelsregister står i beredskap när ett börsbolags aktier överförs till systemet. Inga försök har gjorts att i lagen definiera det nödvändiga antalet värdeandelsregister, eftersom det på

grund av den tekniska utvecklingen av systemet i ett centraliserat system kan tänkas vara tillräckligt att endast ett register ansluts till systemet. När systemet tas i bruk krävs naturligtvis också att den tillsyn lagen kräver från första början kan ske effektivt.

I paragrafens 2 mom. ställs tilläggskrav på ibruktagandet av aktiecentralregistret. En förutsättning är då, utöver 1 mom., att de funktionella stadgarna för det andelslag som sköter aktiecentralregistret har fastställts. Att fastställa dem ankommer enligt 19 § 1 mom. lagen om värdeandelssystemet på finansministeriet.

I paragrafen sägs inte att det är beroende av tillstånd att börja göra noteringar, utan tillsyn över att detta stadgande iakttas är en del av tillsynen över hela systemet. Sanktionen mot brott mot stadgandet kan därmed i sista hand vara att en registeransvarigs koncession återkallas.

5 §. Som det konstaterades vid punkt 4 i den allmänna motiveringen krävs en fungerande, reglerad clearingverksamhet för att reglerna om kommissionskonton skall kunna utnyttjas. Eftersom lagstiftningen om clearingverksamheten först nu bereds kan tillämpningen av lagrummet om kommissionskonton leda till förfaranden som inte är tillfredsställande för rättssäkerheten. Dels kan det ses som ett hot mot rättssäkerheten att en försäljningsavsikt offentliggörs innan ett köp avslutas, vilket kan leda till att uppgifter om marknaden missbrukas. Det största hotet är dock möjligheten att genom olika pantsättningsarrangemang använda värdeandel som har lämnats till försäljning som säkerhet för en främmande skuld. Därför föreslås att en värdeandel får noteras på ett kommissionskonto först när köpet är avslutat, till dess det stadgas närmare om saken. Närmare stadganden kan utfärdas antingen genom lag eller förordning.

6 §. Paragrafen innehåller å ena sidan ett förtydligande av det tolkningsproblem som uppstod vid beredningen av införandet av systemet och å andra sidan ett övergångsstadgande som gäller noteringar av generella pantförbindelser när pantsatta värdepapper överförs till systemet.

I lagrummets 1 mom. konstateras att om ett värdepapper är pantsatt när det omvandlas till värdeandel skall den ursprungliga pantsättningen anses vara i kraft som sådan trots att den notering av pantsättningen som värdeandels-

systemet kräver har skett efter att panträffen har uppkommit. Regeln gäller på motsvarande sätt andra begränsningar och åtgärder som nämns i 6 § 1 mom. lagen om värdeandelskonton. Förtydligandet är av nöden på grund av att de sakrättsliga verkningarna av bl.a. en panträtt enligt värdeandelssystemet har knutits till den tidpunkt då en notering om panträffen görs på ett värdeandelskonto. Syftet med paragrafen är alltså att visa att överföringen till värdeandelssystemet av ett pantsatt värdepapper inte i sig inverkar på en ursprunglig panträtt som är i kraft när överföringen sker. Inom värdeandelssystemet ersätts överlåtelsen av en notering men i övergångsskedet räknas överlåtelser från den ursprungliga överlåtelsetidpunkten eller från den stund någon annan rättighet uppstod.

I paragrafens 2 mom. görs ett tillfälligt undantag från stadgandet i 6 § 2 mom. lagen om värdeandelskonton enligt vilket beloppet och grunden för den fordran som värdeandelarna svarar för skall nämnas i noteringen. Eftersom det för närvarande är mycket vanligt att värdepapper som skall omvandlas till värdeandel är föremål för generell pantsättning skulle tillämpningen av lagrummet i övergångsskedet leda till stora praktiska problem som i sin tur avsevärt skulle försena tidtabellen för införandet av systemet. Därför föreslås att generella pantsättningar i övergångsskedet kan noteras inom värdeandelssystemet, dock så att de inom tre år från det noteringen görs skall omvandlas till individualiserade noteringar. Undantagsstadgandet gäller uttryckligen redan generellt pantsatta handlingar och det är därmed inte möjligt att föra över nya värdeandel inom ramen för en generalpant efter ikraftträdandet. En påföljd för en försummelse att omvandla en notering kommer att vara att det värdeandelsregister som har gjort sig skyldigt till försummelsen konstateras ha brutit mot lagen, varvid de sanktioner som gäller tillsynen över systemet och kontrollen av förutsättningarna för koncession kan tillgripas. Eftersom en ogiltighetspåföljd i enskilda fall kan leda till slumpmässiga rättsförluster har den inte föreslagits som påföljd för försummelse.

1.2. Lag om ändring av 15 § lagen om värdeandelssystemet

15 §. Det föreslås att paragrafen komplette-

ras med tre moment som närmast anknyter till tillsynen. I 2 mom. skall värdeandelsföreningen åläggas en aktsamhetsskyldighet som är det materiella föremålet för tillsynen. I det nya 3 mom. stadgas om skyldigheten för föreningens medlemmar att lämna de upplysningar föreningen behöver vid tillsynen. Rätten till upplysningar har å ena sidan begränsats till upplysningar som behövs för att föreningen skall kunna fullgöra sin tillsynsplikt enligt lag och å andra sidan till upplysningar som föreningen specificerar. Enligt det nya 4 mom. skall föreningen åläggas en skyldighet att anmäla upptäckta förseelser till bankinspektionen, om inte den medlem som har gjort sig skyldig till förseelsen har avhjälpt felet. Stadgandet förtydligar också föreningens tillsyn i förhållande till den tillsyn bankinspektionen utövar så att där framgår att det inte har ansetts motiverat att ge föreningen tillsynsbefogenheter som skulle överlappa de metoder tillsynsmyndigheten använder.

1.3. Lag om ändring av 1 och 15 §§ lagen om bankinspektionen

1 §. Det föreslås att ett omnämnande av att också värdeandelsföreningen, det andelslag som sköter aktiecentralregistret samt de registeransvariga som har koncession står under bankinspektionens tillsyn fogas till paragrafen. Av detta omnämnande följer vidare att bankinspektionen i förhållande till dessa har samma befogenheter och rättigheter som den har i förhållande till de andra som står under dess tillsyn. På grund av deras särställning hör de värdeandelsregister som Finlands Bank och staten för inte till dem som står under tillsyn. Lämnande av upplysningar för tillsynen och motsvarande frågor kan tillfredsställande ordnas på annat sätt.

15 §. Det föreslås i paragrafen att grunden för tillsynsavgiften inom värdeandelssystemet

skall vara omfattningen av det tillsynsarbete som värdeandelsföreningen, det andelslag som sköter aktiecentralregistret och de registeransvariga orsakar.

1.4. Lag om ändring av 10 § lagen angående stämpelskatt

10 §. Eftersom det i lagen angående stämpelskatt inte finns något stadgande om vilket belopp en koncession som berättigar till att föra värdeandelsregister skall beläggas med föreslås att under rubriken *Beslut, protokollsutdrag eller annan expedition* förs in en ny 10 punkt, enligt vilken stämpelskatten i fråga skall vara 30 000 mark. Stämpelskatten gäller endast koncession som ger rätt att föra register, vilket innebär att den inte uppbärs t.ex. då koncessionen utvidgas eller villkoren för koncessionen annars ändras.

2. Närmare stadganden

Samtidigt som riksdagens svar på denna proposition föredras för stadfästelse kommer en förordning att utfärdas. Ett preliminärt utkast finns som bilaga till denna proposition. Genom förordning kommer närmare stadganden att utfärdas om värdeandelsföreningens stadgar och dess verksamhet samt om värdeandelsregistrens skyldighet att göra noteringar när systemet införs.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft samtidigt och så snart som möjligt.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om införande av lagen om värdeandelssystemet samt den lagstiftning som har samband med den**

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Följande lagar av den 17 maj 1991 träder i kraft den 1 augusti 1991:

- 1) lag om värdeandelssystemet (/91),
- 2) lag om värdeandelsskonton (/91),
- 3) lag om ändring av 19 § förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (/91),
- 4) lag om ändring av utsökningslagen (/91),
- 5) lag om ändring av lagen om nedsättande i förvar av penningar, värdepapper eller handlingar som betalning eller till befrielse från annan fullgörelseskyldighet (/91),
- 6) lag om ändring av lagen om gåvoutfästelser (/91),
- 7) lag om ändring av lagen om aktiebolag (/91),
- 8) lag om ändring av företagsinteckningslagen (/91),
- 9) lag om ändring av lagen om placeringsfonder (/91),
- 10) lag om ändring av 8 § lagen om utlänningars samt vissa sammanslutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier (/91),
- 11) lag om ändring av 3 a § lagen om utlännings rätt att äga aktier i finsk kreditinrättning och bedriva bankverksamhet i Finland (/91),
- 12) lag om ändring av 3 a kap. 5 § lagen om försäkringsbolag (/91),
- 13) lag om ändring av 18 § handelsregisterlagen (/91), samt
- 14) lag om ändring av 3 § lagen angående rättighet att idka näring (/91).

2 §

Finansministeriet kan på ansökan av en sammanslutning som har bildats för att bereda införandet av värdeandelssystemet förordna att sammanslutningen i egenskap av tillfällig förvaltningsnämnd skall sköta de uppgifter som enligt lag ankommer på värdeandelsför-

eningen till dess föreningen har bildats enligt 3 § 4 mom. Förordnandet kan ges före den ikraftträdelsedag som nämns i 1 §.

Förvaltningsnämndens uppgift är i synnerhet att

- 1) utarbeta värdeandelsföreningens stadgar och att få dem fastställda av finansministeriet,
- 2) ge utlåtande i koncessionsärenden enligt 8 § lagen om värdeandelssystemet, samt att
- 3) ha hand om värdeandelsföreningens uppgifter enligt lagens 15 §, i den mån det är nödvändigt innan föreningen bildas.

När förvaltningsnämnden har hand om de uppgifter som nämns i 1 och 2 mom. skall på den tillämpas vad som stadgas om värdeandelsföreningens verksamhet och tillsynen över den.

Finansministeriet kan återkalla förordnandet av en förvaltningsnämnd, om den sammanslutning som har utsetts till förvaltningsnämnd försummar sina uppgifter enligt denna lag.

3 §

Värdeandelsföreningen bildas genom att förvaltningsnämnden på det sätt som sägs i 2—4 mom. omvandlas till den förening som nämns i lagen om värdeandelssystemet.

Förvaltningsnämnden sammankallar fullmäktige, som har valts i enlighet med föreningens stadgar, sedan den har fått tillstånd till det av finansministeriet. Tillståndet, där en tidsfrist för att sammankalla fullmäktige skall sättas ut, skall ges när föreningens stadgar och stadgarna enligt lagen om andelslag för det andelslag som sköter aktiecentralregistret har fastställts och ett tillräckligt antal värdeandelsregister kan inleda sin verksamhet för att det skall vara möjligt att införa värdeandelssystemet.

Fullmäktige väljer styrelsemedlemmar, lägger fram förslag enligt 24 § 1 mom. lagen om värdeandelssystemet samt beslutar om bildandet av värdeandelsföreningen.

Värdeandelsföreningen har bildats, den sammanslutning som har utsetts till förvaltnings-

nämnd upphör att existera och dess förpliktelser och rättigheter överförs på värdeandelsföreningen när de beslut som nämns i 3 mom. har fattats.

4 §

Noteringar inom värdeandelssystemet får inte göras förrän

1) värdeandelsföreningen har bildats,
2) de anvisningar och bestämmelser enligt 15 § lagen om värdeandelssystemet som gäller det system som hänför sig till noteringarna har fastställts,

3) rättelsenämnden har godkänt sin arbetsordning,

4) till det system där noteringarna görs har anslutits ett tillräckligt antal värdeandelsregister för att systemet skall fungera, samt

5) tillsynen över datasystemen för noteringarna är i funktion.

Noteringar får inte göras i en ägarförteckning förrän de stadgar som krävs för verksamhet enligt lagarna om värdeandelssystemet och värdeandelskonton har fastställts för det andelslag som sköter aktiecentralregistret.

5 §

På kommissionskonton enligt 16 § lagen om

värdeandelskonton får värdeandelar som har lämnats till försäljning noteras först när köpet är avslutat.

Stadgandena i 1 mom. tillämpas till dess närmare stadganden om användningen av sådana konton har utfärdats.

6 §

Om en rättighet, begränsning eller åtgärd som nämns i 6 § 1 mom. lagen om värdeandelskonton hänför sig till ett värdepapper som skall överföras till värdeandelssystemet, inverkar överföringen inte på rättighetens, begränsningens eller åtgärdens innehåll.

Om ett värdepapper som skall överföras till värdeandelssystemet är föremål för en generell pantsättning får, utan hinder av 6 § 2 mom. lagen om värdeandelskonton, beloppet av och grunden för fordran ersättas med en notering om generalpanten. En sådan notering skall inom tre år ersättas med en notering enligt det nämnda lagrummet.

7 §

Denna lag träder i kraft den 199 .

2.

Lag

om ändring av 15 § lagen om värdeandelssystemet

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 15 § lagen den 199 om värdeandelssystemet (/) nya 2—4 mom. som följer:

15 §

Värdeandelsföreningen skall sköta de uppgifter som nämns i 1 mom. omsorgsfullt och på ett sätt som säkerställer en tillförlitlig och ändamålsenlig verksamhet för värdeandelssystemet.

Värdeandelsföreningens medlemmar skall ge föreningen de specificerade upplysningar föreningen behöver för att kunna fullgöra sin tillsynsplikt enligt 1 mom. 5 punkten.

Om värdeandelsföreningen upptäcker att en medlems verksamhet strider mot stadgandena om värdeandelssystemet eller mot bestämmelser eller anvisningar som har utfärdats med stöd av dem, skall föreningen anmäla detta till bankinspektionen, om inte medlemmen på uppmaning av föreningen korrigerar sin verksamhet eller saken annars rättas till.

Denna lag träder i kraft den 199 .

3.

Lag**om ändring av 1 och 15 §§ lagen om bankinspektionen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 1 mom. och 15 § 2 mom. lagen den 28 december 1990 om bankinspektionen (1273/90) som följer:

1 §

Tillsyn över verksamhet som utövas av depositionsbanker och deras säkerhetsfonder, hypoteksbanker, hypoteksföreningar, kreditaktiebolag, pantlåneinrättningar, värdepappersförmedlingsföretag, fondbörser, sammanslutningar av värdepappersförmedlare som bedriver i 3 kap. 13 § värdepappersmarknadslagen (495/89) nämnd avtalsmarknadsverksamhet eller annan offentlig handel med värdepapper, optionsföretag, förmedlare och marknadsgaranter på options- och terminsmarknaden, mäklare, utländska kreditinrättnings representationskontor och filialkontor samt värdeandelsföreningen, det andelslag som har hand om aktiecentralregistret och registeransvariga som har koncession för värdeandelsregister utövas av en bankinspektion som lyder under finansministeriet.

15 §

Grunden för fastställande av tillsynsavgiften för en utländsk kreditinrättnings representationskontor och filialkontor, ett värdepappersförmedlingsföretag, en fondbörs och en i 3 kap. 13 § värdepappersmarknadslagen nämnd sammanslutning av värdepappersförmedlare, ett optionsföretag, en förmedlare, en mäklare, en marknadsgarant, värdeandelsföreningen, det andelslag som sköter aktiecentralregistret och den som för ett värdeandelsregister utgörs av omfattningen av tillsynsarbetet. Det tillsynsarbete som en mäklare orsakar skall beaktas när tillsynsavgiften för respektive värdepappersförmedlingsföretag, förmedlare eller marknadsgarant fastställs.

Denna lag träder i kraft den
199 .

4.

L a g**om ändring av 10 § lagen angående stämpelskatt**

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 10 § lagen den 6 augusti 1943 angående stämpelskatt (662/43) under rubriken *Beslut, protokollsutdrag eller annan expedition*, sådan den lyder ändrad genom lagar av den 2 december 1988 och den 28 december 1990 (1021/88 och 1333/90), en ny 10 punkt som följer:

10 §

Följande expeditioner eller tillståndsbevis som tecknats på en handling som uppvisats för myndighet skall, om de inte är befriade från stämpelskatt, i stället för med stämpel enligt 6 och 8 §§ beläggas med stämpel till följande belopp:

Beslut, protokollsutdrag eller annan expedition varigenom beviljas tillstånd eller rätt

10) att föra värdeandelsregister 30 000 mark.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Helsingfors den 17 maj 1991

Republikens President
MAUNO KOIVISTO

Justitieminister *Hannele Pokka*

Förordning om värdeandelssystemet och värdeandelskonton

På föredragning av justitieministern stadgas med stöd av 33 § lagen den 1991 om värdeandelssystemet (/91) och 43 § lagen av samma dag om värdeandelskonton (/91):

1 §

Finansministeriet skall se till att av de stadgar för värdeandelsföreningen som avses i 12 § lagen om värdeandelssystemet (/) utöver vad som nämns i 8, 18 och 36 §§ föreningslagen framgår:

- 1) hur föreningens förvaltning och beslutsfattande organiseras,
- 2) rättigheter och skyldigheter för den som ansluter sig till och utträder ur föreningen,
- 3) påföljder för brott mot föreningens stadgar, anvisningar och bestämmelser samt
- 4) en opartisk möjlighet för alla parter på värdepappersmarknaden att delta i föreningens förvaltning.

2 §

Värdeandelsföreningen skall innan anvisningar enligt 15 § lagen om värdeandelssystemet fastställs begära utlåtande av bankinspektionen om anvisningarna är tillräckliga med tanke på en tillförlitlig och ändamålsenlig verksamhet inom värdeandelssystemet samt tillsynen över det.

3 §

Koncession enligt 7 § 1 mom. 3 punkten lagen om värdeandelssystemet kan beviljas så att den omfattar alla eller vissa slag av andelar eller så att den omfattar registerföring som med hänsyn till värdeandelssystemets funktion på något annat sätt klart kan avgränsas. Likaså

kan koncessionen återkallas antingen helt eller delvis.

4 §

Utöver vad som annars stadgas om bankinspektionens rättigheter, skall värdeandelsregistrets och aktiecentralregistrets datasystem för värdeandelssystemet organiseras så att bankinspektionen fortlöpande kan övervaka att systemet fungerar samt genom sporadiska kontroller se till att noteringarna inom värdeandelssystemet är tekniskt riktiga.

5 §

Den registeransvarige är inom ramen för sin koncession skyldig att, i samband med att värdepapper överförs till värdeandelssystemet, för den som innehar värdepapperen öppna ett värdeandelskonto i det värdeandelsregister han för samt att införa noteringar antingen på ansökan av värdepappersinnehavaren eller den som står i ett sådant förhållande till honom som anges i 11 § lagen om värdeandelskonton (/) eller på ansökan av en sökande som avses i lagens 12—14 §§ eller att förmedla ansökan om notering jämte handlingar till det värdeandelsregister som förs av det andelslag som sköter aktiecentralregistret.

6 §

Denna förordning träder i kraft den
199 .

